

VÁCLAV HAVEL A JEHO DOPIS GUSTÁVU HUSÁKOVI (1975–2015)

3. dubna 2015; Praha

Ve středu 8. dubna 2015 uplyne 40 let od okamžiku, kdy Václav Havel odeslal tehdejšímu nejmocnějšímu muži Československa – generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Gustávu Husákovi – otevřený dopis, v němž velmi výstižně popsal fungování a absurditu *normalizovaného* světa.

Osmého dubna tomu bude čtyřicet let, co Václav Havel poslal dopis Gustávu Husákovi, tehdejšímu generálnímu tajemníkovi Komunistické strany Československa, který se pouze o pár týdnů později stal i prezidentem republiky. Jeho vzkaz člověku stojícímu v čele *normalizace* československé společnosti, jež se měla – *poučena* srpnovou invazí spojeneckých vojsk – vrátit k *socialistickému způsobu života*, se v době svého uveřejnění musel zdát naivní. To, že lidé tehdy ve velké většině vyjadřovali nastavenému politickému kurzu svoji podporu a vůbec dělali na veřejnosti vše, co od nich normalizační režim vyžadoval, podle Havla vůbec neznamenal, že společenské vzepětí pražského jara 1968 bylo úspěšně zažehnáno. Problémem, na který zde poukazyval, byl očividný rozpor mezi vnějším chováním a vnitřním stavem společnosti; skutečnost, že lidé byli všemi možnými prostředky nuceni vyjadřovat svou politickou loajalitu s vládnoucím režimem a zakrývat svoje vlastní názory a přesvědčení. Všeobecný souhlas, který údajně *legitimoval* Husákovu politiku a dodával jí zdání úspěšnosti, nebyl ničím jiným než kapitulací, ústupem z veřejného prostoru. Byl výrazem beznaděje lidí, jejichž historickým údělem se prostě stalo žít *na věčné časy* pod mocenskou kuratelou Sovětského svazu, a tudíž neviděli jinou volbu než na svou svobodu rezignovat, realitě se přizpůsobit a stáhnout se do soukromí.

Havlova snaha o komunikaci s vrcholným komunistickým funkcionářem nese nepřehlédnutelné rysy sókratovské ironie. Příznačné je, že jeho *dopis Dr. Husákovi* ve svém závěru vyznívá docela optimisticky: „...*život lze dlouho a velmi důkladně znásilňovat, zplošťovat, umrtvovat, – a přece ho nakonec natrvalo zastavit nelze: třeba tiše, v skrytu a zvolna, – přeci jde dál; třeba tisíckrát sobě odcizen, – přeci se vždy znovu nějakým způsobem vrací sám k sobě; byť byl sebevíc znásilněn, – přeci nakonec přežije moc, která ho znásilňovala. [...]* Jako občan tohoto státu žádám tímto otevřeně a veřejně Vás a s Vámi i všechny ostatní vedoucí představitele dnešního režimu, abyste věnovali pozornost souvislostem, na něž jsem se Vás snažil upozornit, abyste v jejich světle zvážili míru své historické odpovědnosti a jednali v souhlase s ní.“

To, že Dr. Husák na Havlův dopis nikterak nezareagoval (až na to, že informaci o něm jeho úřad předal orgánům Státní bezpečnosti), zajisté nikoho nepřekvapilo. Co však naopak bylo nečekané, jak na něj zareagovali českoslovenští občané, kterým se naskytla možnost se s ním seznámit: začali jej opisovat, hovořit o něm, přemýšlet nad ním, šířit jej mezi svými známými. Našli se dokonce i takoví, kteří počali uvažovat nad jeho obsahem i ze své vlastní osobní perspektivy a snažili se z jeho obsahu vyvodit důsledky pro sebe samotné. Bez nadsázky platí, že Havlův dopis Dr. Husákovi se stal jedním ze zárodků odporu proti komunistické totalitě, a zvláště pak proti oné normalizační mentalitě, která pomáhala udržovat její každodenní provoz a bezporuchové fungování.

Neuplynuly ani dva roky, a zformovala se Charta 77, slovy svého úvodního prohlášení „*volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různých víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve*

světě“. Dr. Husák, od 29. května 1975 prezident republiky, připojil ještě v létě onoho roku svůj podpis pod Závěrečný akt Helsinské konference, na který se Charta 77 odvolávala, a její aktivita získala důležitý mezinárodní rozměr. Normalizační kletba tím pochopitelně zlomena nebyla, režim měl stále pevně v rukou všechny své nástroje na ovládnutí československých občanů, ale cesta, která nás nakonec dovedla k *záračnému roku* 1989, byla započata. Dopis, který Dr. Husák od Václava Havla před čtyřiceti lety obdržel, se tak stal jedním z jejích prvních milníků...

Režim, v jehož čele Gustáv Husák stál, je zajisté minulostí a již více než čtvrt století žije naše společnost v demokracii. V tomto smyslu je minulostí i dopis Václava Havla Dr. Husákovi. Otázky, které jsou v něm zformulovány a na které se mu tehdy nedostalo žádné odpovědi, zůstávají platné i dnes a je dobré se k nim občas vrátit. Čtyřicáté výročí jeho vzniku je pro takovýto návrat zcela určitě dobrou příležitostí.

Knihovna Václava Havla
www.vaclavhavel-library.org
Marta Smolíková
603 89 75 82
info@vaclavhavel-library.org